

اسناد و قوانین

(سند برنامه درسی ملی)

جلسه ۲۳ فروردین

دکتر موحدی

فهرست

تعریف برنامه درسی ملی.....	۲
هدف و اهمیت برنامه درسی ملی.....	۲
محتوای برنامه درسی ملی.....	۳
تاریخچه تدوین برنامه درسی ملی.....	۳
چشم انداز.....	۵
برخی از مواقف حساس در تربیت فرزند.....	۷
۱. خودسازی قبل از ازدواج و انتخاب همسر.....	۷
۲. خودسازی والدین قبل از بسته شدن نطفه فرزند.....	۹
۳. ذکر خدا در هنگام انعقاد نطفه.....	۹
۴. حالات روانی و عاطفی مادر در دوران بارداری و تغذیه او از رزق حلال.....	۹
ویژگی های برنامه درسی ملی.....	۱۳
سوالات این جلسه و جلسه قبلی.....	۱۴

تعریف برنامه درسی ملی

برنامه درسی ملی را تعریف کنید.

برنامه درسی ملی سندی است که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف آموزش و پرورش در ج.ا.ا، تعیین و تبیین می نماید.

هدف و اهمیت برنامه درسی ملی

هدف و اهمیت برنامه درسی ملی را توضیح دهید؟

۱. این سند به منزله نقشه جامع یادگیری است. یعنی تدوین تمامی سیاست ها و محتوای آموزشی و تربیتی باید بر اساس این سند انجام شود.

برای مثال، تدوین و تعیین موارد زیر، همگی باید بر اساس سند برنامه درسی ملی انجام شود:

- کتب «راهنمای معلم» (برای تدریس درس ریاضی دوم، فارسی هفتم و ...)
- کتب درسی و کمک آموزشی،
- بسته های آموزشی (گاج، پرش، مخ و ...)
- تعیین زمان و ساعات آموزشی
- تولید رسانه های دیداری و شنیداری و الکترونیکی

۲. این سند زمینه ایجاد تحول همه جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی را فراهم می- آورد.

۳. این سند فرصت های تربیتی متنوع و جامعی را -به منظور دستیابی دانش آموزان به حیات طیبه- فراهم می آورد.

۴. این سند، این امکان را برای دانش آموزان فراهم می کند که شایستگی های لازم را برای درک و اصلاح موقعیتشان (بر اساس نظام معیار اسلامی)، کسب کنند.

۵. این سند، دانش آموزان را برای تکوین و تعالی پیوسته هویتشان یاری می کند.

۶. این سند به دانش آموزان کمک می کند به مراتبی از حیات طیبه دست یابند.

مهمترین رسالت برنامه درسی ملی چیست؟

برنامه درسی ملی، یک بستر فراهم می کند. بستری که باعث می شود کتب درسی متناسب با فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی تدوین شوند و تدریس این کتب و ارزشیابی از آنها، به گونه ای باشد که محیط مدرسه را به محیطی بانشاط و دوست داشتنی برای دانش آموزان تبدیل کند.

محتوای برنامه درسی ملی

محتوای برنامه درسی ملی چیست؟

تدوین برنامه های آموزشی، تألیف کتب درسی، تعیین زمان و ساعات آموزش، روش های تدریس، بهره گیری از روش های متنوع یادگیری و تکنولوژی آموزشی بر اساس یک برنامه جامع و همه جانبه نگر مبتنی بر فرهنگ اسلامی ایرانی.

همه جانبه نگری برنامه درسی ملی به چه معناست؟

منظور از «همه جانبه نگری» این است که در تدوین این سند به موارد زیر توجه شده است:

- آموزه های اسلامی و معارف و حیانی
- نیازهای حال و آینده جامعه در دنیای متحول کنونی
- ویژگی ها و نیازهای دانش آموزان
- آخرین یافته های علمی و پژوهشی

تاریخچه تدوین برنامه درسی ملی

تاریخچه تدوین برنامه درسی ملی را توضیح دهید.

موضوع برنامه ریزی درسی، یک رشته نوپا در کشور است.

بعد از انقلاب، با گذشت زمان و افزایش دانش فنی در زمینه طراحی و تولید برنامه های درسی و انباشت تجربیات و انجام پژوهش ها و مطالعات داخلی و تطبیقی، ضرورت تدوین یک برنامه راهبردی و جامع برای ساماندهی بهینه برنامه درسی و تولید محتوای آموزشی احساس شد.

در پاسخ به این نیاز، کارگروهی از خبرگان و کارشناسان آموزش و پرورش با همکاری صاحب نظران و اساتید حوزه و دانشگاه، تدوین برنامه درسی ملی را از اسفند ماه ۱۳۸۴ آغاز کردند. در سال ۱۳۸۷ هفت کمیته تخصصی تشکیل شد:

۱. کمیته کلیات، اصول و مبانی ۲. کمیته محتوای آموزشی، پرورشی و حوزه های یادگیری ۳. کمیته ساختار، مقاطع، رشته ها و زمان ۴. کمیته میزان اختیارات و کاهش تمرکز ۵. کمیته ارزش یابی از پیشرفت تحصیلی و راهبردهای یاددهی یادگیری ۶. کمیته مواد، رسانه ها و محیط های یادگیری ۷. کمیته ارزش یابی از برنامه درسی ملی و اقتضائات اجرایی.

در بهمن ماه ۱۳۸۷ طرح اولیه سند آماده شد. پس از آن، بارها در معرض نقد و بررسی صاحب نظران، مدیران و معلمان قرار گرفت. در سال ۱۳۹۰، سند به شورای عالی آموزش و پرورش ارائه شد. شورای عالی آموزش و پرورش، سند را بازنگری، اصلاح و سرانجام در تاریخ ۹۱/۶/۲۸ سند به تصویب نهایی رسید.

نکته مهم:

اجرای این سند، مستلزم این است که دانشجو معلمان صلاحیت ها و شایستگی های حرفه ای و تخصصی لازم را در دانشگاه فرهنگیان کسب کنند.

مبانی فلسفی و علمی برنامه درسی ملی در کدام سند بیان شده است؟

☐ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

■ سند تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی در ج.ا.ا.

□ سند برنامه درسی ملی

□ رهنامه

مبانی فلسفی و علمی سند برنامه درسی ملی عبارتند از:

آن بخش از «مبانی نظری سند تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی» که مستقیماً به حوزه برنامه درسی دلالت دارد.

چشم انداز

چشم انداز برنامه درسی ملی را ترسیم کنید.

چشم اندازی که سند برنامه درسی ملی به دنبال تحقق آن است، تربیت دانش آموزانی با ویژگی های زیر است:

- موحد، مؤمن و معتقد به معاد
- آشنا و متعهد به مسئولیت ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت
- حقیقت جو و خردمند، دانش پژوه و علاقمند به علم و آگاهی
- عدالت خواه و صلح جو
- ظلم ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر
- وطن دوست
- مهرورز
- جمع گرا و جهانی اندیش
- ولایت مدار
- منتظر و تلاش گر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی
- با اراده و امیدوار
- خود باور و دارای عزت نفس

- امانتدار
- دانا و توانا
- پاکدامن و با حیا،
- انتخابگر و آزاد منش
- متخلق به اخلاق اسلامی
- خلاق و کار آفرین
- مقتصد و ماهر
- سالم و با نشاط
- قانون مدار و نظم پذیر
- وفادار به ارزش های اسلامی ، ملی و انقلابی
- آماده ورود به زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی.

در انتخاب این ویژگی ها به موارد زیر توجه شده است:

- فرهنگ و تمدن اسلامی ایرانی
- آیات و روایات
- زمینه سازی برای تحقق جامعه عدل مهدوی (عج)
- چشم انداز نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی در افق ۱۴۰۴

توضیح:

معلمانی که سال هاست با دانش آموزان سر و کار داشته اند، احتمالا تربیت نسلی با این ویژگی ها را صرفا خیال پردازی و آرمان های شاعرانه تلقی کنند!

در هر صورت، تربیت یک نسل با این ویژگی ها، به هیچ وجه کار آسانی نیست. خصوصا که هدف ما درواقع این است که نسلی تربیت کنیم که یاوران حضرت مهدی باشند.

امام خمینی (ره) جمله معروفی دارد: «یاران من در گهواره ها هستند». واقعیت این است که ما هم اگر بخواهیم نسلی تربیت کنیم که یاوران مهدی (عج) و زمینه ساز ظهور باشند، باید از تربیت بچه های داخل گهواره ها و بلکه بسیار قبل تر، از تربیت فرزندانی که هنوز به دنیا نیامده اند، و حتی از قبل تر، از انتخاب همسر و حتی از قبل تر، از خود سازی قبل از انتخاب همسر آغاز کنیم.

برخی از مواقف حساس در تربیت فرزند

۱. خودسازی قبل از ازدواج و انتخاب همسر

اگر یک تیر را با دست پرتاب کنید، فاصله چندانی به جلو نمی رود. اما اگر آن را در کمان بگذارید، هر چقدر زه کمان تیر را محکم تر به عقب بکشد، تیر پس از رها شدن، بیشتر به جلو می رود. این یک سنت عمومی در تقرب به خداوند است. بر اساس این سنت، کسانی می توانند به خداوند مقرب تر بشوند که در شرایط دشواری قرار بگیرند و بتوانند از پس کنترل نفس اماره خود بر بیایند. برای مثال، در دوران غیبت امام، اگر کسی اراده قوی داشته باشد، (نسبت به دوران بعد از ظهور امام) با سرعت بیشتری می تواند به خداوند نزدیک شود. زیرا بعد از ظهور و برقراری حکومت عدل جهانی حضرت مهدی، شرایط برای بندگی خدا مساعد می شود و مرگ ابلیس نیز در هنگام ظهور فرا رسیده است. اما در وضعیت کنونی، شیطان هست؛ شرایط محیطی به شدت دینداری را دشوار کرده است و اینها همه، همان زهی است که تیر تقرب ما به خداوند را به شدت به عقب کشیده است. کافی است در این شرایط سخت مقاومت کنیم و رها شویم. آنگاه تقریبی را تجربه خواهیم کرد که شاید بعد از ظهور، مردم با هزار سال بندگی خداوند نتوانند آن را تجربه کنند.

بر اساس قاعده تیرکمان، دوران قبل از ازدواج یک فرصت عالی برای خودسازی و تقرب به خداوند است. و این خودسازی، مقدمه انتخاب همسری شایسته خواهد بود.

ما در انتخاب های خود بسیاری از مسائل را می سنجیم. ولی درعین حال، برخی سنت های معنوی وجود دارند که همیشه نتیجه تلاش های ما را محدود می کنند. یکی از این سنت ها، در آیه زیر بیان شده:

«الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ» (نور، ۲۶)

زنان ناپاک از آن مردان ناپاکند، و مردان ناپاک نیز به زنان ناپاک تعلق دارند و زنان پاک از آن مردان پاک، و مردان پاک از آن زنان پاکند.

طبق این سنت، مردان و زنان ناپاک، هرچقدر هم که به دنبال همسرانی پاک باشند، گرفتار همسرانی هم سنخ خود خواهند شد. و زنان و مردان پاک نیز به توفیق الهی، روزی یکدیگر خواهند شد. (البته، درباره معنای پاکی باید مفصل صحبت کنیم.)

همچنین، به طور کلی سنت خداوند این است که اگر کسی **خالصا به خاطر خدا** از چیزی (از یک نگاه شهوت آلود؛ از یک عشق نابه هنگام و نابه جا؛ از قسمتی از مال؛ از یک موقعیت شغلی و ...) بگذرد، خداوند زیر دین کسی باقی نمی ماند و در همین دنیا برایش جبران می کند و مثلا مال بیشتری، موقعیت شغلی بهتری، و همسر مناسب تری برای او مقدر می کند.

همچنین، یکی از سنت های الهی این است که اگر انسان هدفش از انجام یک فعل، خداوند بود، خدا هم بهره دنیا را به او می دهد و هم بهره آخرت را. ولی کسی که هدفش تنها دنیاست، بهره اخروی نخواهد داشت. میزان بهره دنیوی اش هم معلوم نخواهد بود.

در انتخاب همسر، بهترین هدف این است که قصد داشته باشید با همسری که محب و دوستدار واقعی اهل بیت (ع) است، ازدواج کنید. زیرا دوست داشتنِ محبانِ اهل بیت، بر شیعیان واجب است. بنابراین، اگر با همسری محب اهل بیت ازدواج کنید، با دوست داشتن او و ابراز محبت به او، قدم به قدم به خداوند نزدیک و نزدیک تر می شوید.

در هر صورت، خودسازی قبل از ازدواج، در کسب توفیق برخورداری از همسری طیب و پاک، بسیار موثر است.

در روایات بیان شده که در نسل پیامبر (ص) تا حضرت حضرت آدم (ع)، هیچ انسان کافری وجود نداشته است. همچنین، بر اساس روایات، تأثیر نامطلوب برخی گناهان تا هفت نسل باقی می ماند. مفهوم این سخنان، این است که نسل و شاید به تعبیر امروزی «ژنتیک»، بر تربیت فرزند تأثیر به سزایی دارد. از همین رو، انتخاب همسر، تنها انتخاب یک نفر نیست؛ بلکه انتخاب سرشاخه یک نسل

است. به علاوه، انتخاب همسر، فقط انتخاب همسر نیست؛ بلکه همچنین، انتخاب مادری برای فرزندان شماست. مادری که تربیت فرزندان آینده شما را بر عهده دارد.

۲. خودسازی والدین قبل از بسته شدن نطفه فرزند

پیامبر (ص) و حضرت خدیجه، قبل از بسته شدن نطفه حضرت زهرا به مدت چهل روز از یکدیگر کناره گرفتند و به خودسازی و خلوت با خدا مشغول شدند. یعنی همانطور که برای تولید یک محصول خوب، باید بذری اصلاح شده را در کشتزاری مناسب کاشت، والدین نیز قبل از آمیزش، با خودسازی همین کار را انجام می دهند.

۳. ذکر خدا در هنگام انعقاد نطفه

بر اساس آیات و روایات، اگر در هنگام آمیزش، والدین از یاد خدا غافل باشند، شیطان در نطفه فرزند شریک می شود. و این موضوع به قدری تأثیر گذار است که می تواند رقم بزند که این فرزندی که نطفه اش بسته شد، محب اهل بیت باشد یا دشمن ایشان.

اگر یاد بگیریم که به طور کلی هر نعمت و خوشی و لذتی را لطف خدا بدانیم، و هرگاه که لذت و شادی به ما رو می آورد، به یاد خدا بیفتیم و از او تشکر کنیم، هم به لطف الهی، نعمت ها و برکات در زندگی ما بیشتر خواهد شد و هم قادر خواهیم بود نسلی محب اهل بیت تربیت کنیم.

۴. حالات روانی و عاطفی مادر در دوران بارداری و تغذیه او از رزق حلال.

خداوند در قرآن، انسان را به گیاه تشبیه کرده. گیاهی که در کشتزار همسر می روید. همان طور که برای تولید یک گیاه، صرفاً کاشتن بذر مناسب در خاک مناسب کافی نیست و تغذیه گیاه در دوره ای که بذر هنوز زیر خاک است و جوانه نزده است، بسیار مهم است؛ تربیت فرزند در رحم مادر نیز چنان اهمیتی دارد که بر اساس برخی روایات، سعادت‌مند یا شقاوتمند بودن فرزند در رحم مادر تعیین می شود. خصوصاً تغذیه مادر از رزق حلال بسیار اهمیت دارد:

پیامبر (ص) فرمود: فرزندان را در شکم های مادرانشان تربیت کنید. گفتند چگونه یا رسول الله؟ فرمود با اطعام مادرانشان از رزق حلال.

بر اساس روایات، انسان ها از خاک علیین و سچین آفریده شده اند. خاک علیین، خاک بهشت است و سرانجام هم به بهشت بازمی گردد. خاک سچین، خاک دوزخ است و سرانجام هم به دوزخ برمی گردد. وقتی کسی از حرام تغذیه می کند، خاک دوزخ را به جسم خودش وارد می کند. وقتی کسی روزه می گیرد، خاک دوزخ را از خودش دفع می کند. حالا تصور کنید وقتی اولین سلول های یک انسان از مال حرام و از خاک دوزخ شکل بگیرد، چه تأثیری بر آینده این جنین خواهد گذاشت؟

امام حسین (ع) در کربلا، به دشمن فرمود: کلام من در شما اثر نمی کند، چون شکم های شما از حرام پر شده است. کسی که خاک بدنش از خاک سچین است، حق را نمی بیند و نمی شنود.

[با توجه به مطالب گذشته، توضیح دهید که اولین قدم ها برای تربیت مهدی یاوران (نسل زمینه ساز ظهور حضرت مهدی) کدامند؟]

ما معلمان می خواهیم نسلی را تربیت کنیم که یاوران حضرت مهدی و زمینه سازان ظهور باشند؟ تربیت فرزند باید از داخل خانواده ها آغاز شود. باید دوست داشتن خدا و حرف زدن با او را یاد بگیریم. باید یاد بگیریم که در هر لذتی به یاد خدا باشیم و از او تشکر کنیم. باید یاد بگیریم که خداوند عاشق ماست و ما هم عاشقانه خدا را دوست داشته باشیم. باید محبت اهل بیت را در دل خود پرورش دهیم و همسری محب اهل بیت انتخاب کنیم. باید آن قدر با خدا عاشقانه حرف بزنیم تا محبتش در دلمان رسوخ کند و ناپاکی ها را از دل هایمان بزدايد تا پاک شویم. باید به شدت وجدان کاری داشته باشیم و به حلال و پاک بودن رزق خود و خانواده مان اهمیت بدهیم.

اما اینها به این معنی نیست که برای تربیت دانش آموزان، سر کلاس کاری از دست مان بر نمی آید. علی رغم تمام محدودیت هایی که گفته شد، کودکان فطرت پاکی دارند و خصوصا در سن ابتدایی به شدت انعطاف پذیر و قابل تربیتند.

یکبار دیگر، ویژگی هایی را که باید در دانش آموزان ایجاد شود، مرور می کنیم:

- موحد، مؤمن و معتقد به معاد
- آشنا و متعهد به مسئولیت ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت
- حقیقت جو و خردمند، دانش پژوه و علاقمند به علم و آگاهی
- عدالت خواه و صلح جو
- ظلم ستیز، جهادگر، شجاع و ایثارگر
- وطن دوست
- مهرورز
- جمع گرا و جهانی اندیش
- ولایت مدار
- منتظر و تلاش گر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی
- با اراده و امیدوار
- خود باور و دارای عزت نفس
- امانتدار
- دانا و توانا
- پاکدامن و با حیا،
- انتخابگر و آزاد منش
- متخلق به اخلاق اسلامی
- خلاق و کار آفرین
- مقتصد و ماهر
- سالم و با نشاط
- قانون مدار و نظم پذیر
- وفادار به ارزش های اسلامی ، ملی و انقلابی
- آماده ورود به زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی.

بسیاری از این ویژگی ها در فطرت انسان ها هست. فقط کافی است رفتار معلم به گونه ای باشد که به شکوفایی هرچه بیشتر این فطرت کمک کند. نه اینکه با رفتارهای ناشایست، موجب سرکوبی فطرت پاک دانش آموزان بشود.

در دانش آموزان انگیزش ایجاد کنید. شما می خواهید مهدی یاوران را تربیت کنید. شیعه یعنی انتظار فرج. انتظار فرج، یعنی انتظار حکومت شیعه بر کل کره زمین. و این میسر نمی شود مگر وقتی که ما شیعیان به لحاظ علمی، فرهنگی، ورزشی، سلامت روحی و جسمانی، سرآمد مردم جهان باشیم.

بسیاری از این ویژگی ها را می توان در مفهوم «قدرتمندی» خلاصه کرد. انسان زمانی می تواند خودش را تغییر بدهد و اصلاح کند که قدرت این کار را داشته باشد. یعنی قدرتمند باشد. خودباوری و اعتماد به نفس و نشاط نیز جلوه هایی از قدرت روحی فرد هستند. از همین رو شما به عنوان معلم، باید دانش آموزانی قدرتمند تربیت کنید. دانش آموزی که «ضعف»، «نمی شود»، «نمی توانم» و ... را باور نکند. کسی که قدرتمند است هم رنگ جماعت نمی شود؛ استعدادهای منحصر به فرد خود را نادیده نمی گیرد؛ اجازه نمی دهد دیگران سرنوشت او را رقم بزنند؛ تسلیم شیطان و رذایل اخلاقی هم نمی شود.

مهمترین راه برای تربیت دانش آموزانی قدرتمند، این است که خودتان قدرتمند باشید. قیمت و ارزش بی نهایت خودتان را باور کنید. عشق خداوند را به خودتان باور کنید. کرامتی را که خداوند برای تک تک شما قائل شده است، باور کنید. ارزش شغل خودتان را که حقیقتاً شغل انبیاست، باور کنید.

اگر شما قدرتمند باشید این قدرت، ناخودآگاه روی دانش آموزان شما نیز تأثیر می گذارد.

ویژگی های برنامه درسی ملی

ویژگی های برنامه درسی ملی را نام برید.

۱. مبتنی بر مبانی و ارزشها و معارف اسلامی است.
۲. استفاده نقادانه از یافته های معتبر علمی و پژوهشی (بومی سازی کردن)
۳. استفاده از دستاوردهای علمی تمدن اسلامی ایرانی
۴. در تولید و اجرا منسجم، متعادل، کارآمد، نشاط آفرین، پویا، انعطاف پذیر و مشارکت پذیر است
۵. ناظر به ویژگی ها، نیازها و فطرت الهی دانش آموزان و نیازهای اساسی جامعه است
۶. به کار گیری ابزارها و شیوه های علمی و اثربخش با استفاده از تجربه های موفق ملی و جهانی
۷. برخوردار از رویکردی نوآورانه، آینده پژوهانه، واقع بینانه، متناسب با فطرت الهی انسان؛
۸. تأکید کننده بر نقش مدرسه به عنوان جلوه ای از تحقق مراتبی از حیات طیبه و زمینه ساز جامعه عدل مهدوی (عج) و کانون اصلی تحقق اهداف برنامه های درسی و تربیتی.

سوالات این جلسه و جلسه قبلی

۱. توضیح دهید که «بینش» چیست و اصلاح آن چه اهمیتی دارد؟
۲. ویژگی ها و استلزامات تحول بنیادین در آموزش و پرورش را توضیح دهید.
۳. برنامه درسی ملی را تعریف کنید.
۴. هدف و اهمیت برنامه درسی ملی را توضیح دهید؟
۵. مهمترین رسالت برنامه درسی ملی چیست؟
۶. محتوای برنامه درسی ملی چیست؟
۷. همه جانبه نگری برنامه درسی ملی را توضیح دهید؟
۸. تاریخچه تدوین برنامه درسی ملی را توضیح دهید.
۹. مبانی فلسفی و علمی برنامه درسی ملی در کدام سند بیان شده است؟
۱۰. دست کم ۱۰ مورد از ویژگی های دانش آموزان را بر اساس چشم انداز برنامه درسی ملی، توصیف کنید؟ چه راهکارهایی برای موفقیت در تربیت چنین دانش آموزانی وجود دارد؟
۱۱. توضیح دهید که اولین قدم ها برای تربیت مهدی یاوران (نسل زمینه ساز ظهور حضرت مهدی) کدامند؟
۱۲. ویژگی های برنامه درسی ملی را نام برید.